כשיר מהו כשורה מהו איצטדינין מהו דרך עקלתון מהו [א]תיקו תנא [ב]אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה [ג]ואם היה סמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה בעי רב פפא מופסק עפר בינתים מהו [ד]תיקו בעי רב אשי עפר מלמטה וצונמא למעלה עפר מלמעלה וצונמא מלמטה מהו [ה]תיקו: **מתני'** [ו]בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר [ז]ואם אמר הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון [ח]מה הוא מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ולמה אמרו מחזיר לו מעות [ט]לייפות כחו של מוכר [י]שאם שייר בשדה [א]בית תשעה קבין [כ]ובגינה בית חצי קב וכדברי ר' עקיבא בית רובע מחזיר לו את הקרקע [ל]ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר: **גמ'** איבעיא להו בית כור סתמא מאי תא שמע בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל

פחות

אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא כו'. פי' רבינו תם סלע יחידי היינו שיש לו שם לווי סלע פלוני הלכך אפי' הוי כל שהוא ואפי' באמצע השדה אין נמדד עמה ועוד אומר רבינו תם דגרס שיש לו בית רובע והכי איתא בירושלמי וקאי אהא דאמרינן לעיל ערשין שאמרו בית ד' קבין והוא (א) שלא יהו מובלעין בפחות מה' קבין משמע בפחות מד' אפילו מובלעין בפחות מה' נמדד עמה והשתא קאמר דאם היה סלע יחידי שהכל סלע אחד אפילו לא יהא גדול אלא בית רובע דליכא ד' קבין ואין אחרים נמי שיהו משלימין לארבע קבין אפילו הכי אין נמדד עמה:

פחות

כשיר מהו. אם היו מובלעין ברוכה של שדה ולא בריבוע כעין[ב] אלובה דהתם ודאי שפיר מזדרע בינתייהו שתי וערב וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אלא שעשוין כאלעדה דלא מזדרע בינתייהו שפיר כל כך כזה.

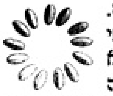

ואם תמצי לומר דהכא נמי נמדדין עמה: **כשורה מהו.** דכל כנגד השורה אינו יכול לחרוש ולזרוע השדה וכל חרישות בעינן שתי וערב כשורה כזה

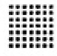

ומיהו על ידי הדחק יכול לחרוש. ואם תמצי לומר דכשורה נמדדין עמה: **אילטדינין.** דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו אם ברוכה של שדה מפוזרין כעין קרני שור האילטדין כזה.

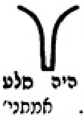

וכן כולן אחרון אחרון לא מזדרע שפיר כראשון: **עקלתון.** כזה:

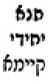

הגה אם היה סלע יחידי כו'. אמתני' קיימא ברייתא דקתני [קג:] פחות מיכן נמדדין עמה וקתני עלה שאם היה סלע יחידי חוץ מן השדה סמוך לשדה ובא לו המוכר להתחיל למדוד משם אפי' אי הוי ההוא סלע כל שהוא דהוי גבוה מי' טפחים הרבה וקצר מארבעה טפחים אפילו הכי אין נמדדין עמה דלא בטיל לגבי שדה אלא היכא דכי מובלע בתוך השדה אבל כשהוא חוץ מן השדה לא בטיל לגבי שדה ולא מיבעי' אי הוי יחידי ממש אלא אפי' אי הוה בתוך השדה אלא שסמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה אלא היכא דהוי מובלע באמצע שדה הוא דמיקרו שידרי דארעא ובטילי כן נראה בעיני ועיקר. ורבותינו מפרשים לאדר' יצחק קאי דאוקי לפחות מיכן דמתניתין בדהוו ארבע קבין דבטילי ואוקימנא במפוזרים בה' קבין אי נמי ברוב שדה ומשום הכי בטילי אבל במכונסין לא בטילי וקס"ד ה"מ בנמוכין מעשר' וגבוהין יותר משלשה אבל נמוכין פחות משלשה לא בעינן מפוזרין והשתא אתיא ברייתא למימר דאי הוו הנהו ארבע קבין סלע אחד אפילו כל שהוא אין נמדדין כלומר אף על גב דאין גבוהין ג' לא בטילי ולא נהירא לי האי פירושא כלל דמ"ש סלע יחידי מסלעים הרבה מכונסים הא כיון דמכונסים כסלע אחד דמו ועוד מנין לנו שיש חילוק בכל פחות מי' בין גבוה שלשה לפחות מג' וכלל וכלל אין לייתב אלא כמו שפירשנו: **מופסק עפר.** כל שהוא בינתיים כגון פחות מג' בין ההוא סלע קטן למצר מי חשבינן ליה כסמוך למצר או לא ויהיה נמדד עמה: **בעי רב אשי.** אם תמצא לומר הפסק עפר בינתיים הוי הפסק אבל אם יש הפסק עפר מלמטה ואותה צונמא למעלה סמוך למצר אי נמי איפכא עפר מעט מלמעלה ולא גבוה ג' בעומק המחרישה וצונמא מלמטה מי אזלינן בתר עפר ונמדדין או דלמא דלמא צונמא עיקר ואין נמדדין: **מתני' בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל.** כלומר בצמצום אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר כמו שמודדין במדת החבל לא פחות ולא יותר: **פיחת כל שהוא.** שלא היה באותו שדה בית כור שלם ינכה המוכר כפי הפחת והמקח קיים. ואע"ג דאמר רבה בפ' המוכר את הספינה (לעיל דף ג.) כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפי' פחות מכדי אונאה חוזר ומוכח התם דמקח טעות הוי ה"מ במטלטלין אבל בקרקע לא שייך בהו חזרה דקים להו לרבנן דניחא ליה ללוקח לקנות מה שימצא לפי המדה הן חסר והן יתר ומוכר נמי הכי קא"ל בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל ואם יחסר אנכה ואם יותר תחזיר לי. ואע"ג דאין אונאה לקרקעות ה"מ כשימכור לו ביוקר יותר משתות אבל היכא דמטעין זה את זה במדה צריך לנכות מן הדמים: **הוסיף קרקע כל שהוא.** על בית כור יחזיר למוכר. ולקמיה מפרש דמה שירצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע או מעות: **ואם אמר.** לו מוכר ללוקח בשעת מכירה בית כור עפר אני מוכר לך בכך וכך הן חסר והן יתר ולא אמר לו מדה בחבל דאילו היכא דא"ל תרוייהו מדה בחבל הן חסר והן יתר פלוגתא דבן ננס היא לקמיה [קד:]: **אפי' פיחת רובע.** הקב לכל סאה דהיינו ל' רבעים לבית כור שהן ז' קבין ומחצה או הותיר רובע לכל סאה הגיעו דבהכי הוי מחילה דכיון דאמר ליה בית כור האי דקאמר הן חסר והן יתר חסר או יתר מעט על בית כור קאמר אבל טובא לא דאם כן אמאי קאמר בית כור. ובגמרא בעי היכא דאמר ליה בית כור עפר סתמא ולא אמר ליה לא מדה בחבל ולא הן חסר הן יתר מאי. והאי דקאמר אפי' פיחת רובע לסאה ולא קאמר אפי' פיחת ז' קבין ומחצה לכור לאשמועינן אתא דאפי' במכירה מועטת כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר ואיכא חסר רובע או יתר רובע הגיעו דאע"ג דפליגי אמוראי בגמ' [קד.] גבי שני כורין דאיכא למאן דאמר דאי איכא רובע לכל סאה דהוו להו בין הכל יותר מט' קבין לא הויא מחילה בפחות מכור כולהו מודו שהמחילה הולכת לפי חשבון רובע לכל סאה: **יתר מיכן.** יתר מרובע לכל סאה אם הותיר: **יעשה חשבון.** יחשב את כל היתר על הבית כור ואפילו הרבעין עצמן כדמסיק לקמן במתניתין ויחשב כמה הותיר וכמה שוין לפי חשבון שמכר את הבית כור וכגון שלא הוזלו קרקעות שאם הוזלו לא נכוף את הלוקח לקנות כשעת היוקר גם אם הוקרו יכול לטעון איני רוצה לקנות ביוקר כל כך כדמפרש בגמרא [שם] אבל אי כדקיימי קיימי צריך הלוקח ליתן כרצון המוכר שאם רצה מוכר יחזיר לו לוקח מעות דתקנת חכמים היא זו דמה יעשה המוכר בקרקע מועט בפני עצמו שאינו חשוב שדה הלכך כופין את הלוקח ליקח דזה נהנה וזה אינו חסר או אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח הקרקע בעין שהרי מן הדין הוא דמחזיר לו קרקע שהרי לא קנה לוקח אלא בית כור שהרי למה אמרו להחזיר לו לוקח למוכר מעות המותר לא מן הדין אלא תקנת חכמים ליפות כחו של מוכר שלא יהא נפסד אותו מיעוט קרקע דלא חזי ליה האי פורתא והאי יעשה חשבון אהותיר יתר מכן קאי אבל פיחת יתר מרובע לא שייך שום עשיית חשבון אלא ינכה לו מן הדמים דכיון דליכא בהאי שדה טפי ליכא לחיוביה ליתן לו משדה אחר: הכי גרסינן בסדר המשנה **שאם שייר בשדה ט' קבין כו'.** כלומר האי דמחייבין ללוקח ליתן מעות המותר למוכר ייפוי כח דמוכר הוא משום דלא חזי ליה האי קרקע בפני עצמו שאילו הוה ביה בהאי מותר שיעור שדה כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על ז' קבין ומחצה דהוו להו בין הכל ט' קבין או מחזיר לו את הקרקע ולא מעות דהשתא חזי ליה האי קרקע דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין (דף יא.) דשדה חשוב בט' קבין כדתנן ולא את השדה עד שיהא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע והשתא שמעינן ממתני' ז' קבין ומחצה לכור הוי מחילה ח' ומחצה או יותר עד ט' קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון ט' קבין יחזיר קרקע: **בגינה בית חצי קב.** דרובע לסאה הוי מחילה כמו רובע לסאה דשדה. יתר מרובע יעשה חשבון. שני רבעים דהיינו חצי קב מאחר דחשיב גינה יחזיר קרקע וכדברי ר' עקיבא בפרק קמא [שם] בית רובע דחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה כלגבי שדה. יתר מחצי רובע יעשה חשבון. בית רובע דחשיב גינה יחזיר קרקע. כן נראה בעיני וכן עיקר ויש לשונות אחרים ואין בהן ממש למבין: **ולא את הרובע כו'.** בגמרא [קד:] פריך עלה ומתרץ לה ולא את המותר בלבד הוא מחזיר היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע אלא גם כל הל' רבעין דבית כור היתירין הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי: **גמ' איבעיא להו בית כור עפר סתמא.** אני מוכר לך מהו דלא אמר ליה מדה בחבל ולא אמר ליה נמי הן חסר הן יתר למדה בחבל מדמינן ליה דסתם מי שמתנה למכור בית כור דעתו לצמצם ולא מחיל מידי עד דאמר בפירוש הן חסר הן יתר ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר או להן חסר הן יתר מדמינן ליה דמסתמא מחיל איניש רובע לסאה ומשום דאיכא לפרושי מתניתין בשני לדדין קבעי לה:

אלא

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' כ סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ג:

יא ב ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:

יב ה מיי' שם הל' כ טוש"ע שם ס"ד:

יג ו מיי' שם הל' ה' טוש"ע שם ס"ו:

יד ז מיי' שם הל' ו טוש"ע שם ס"ח:

טו ח ט מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ט:

טז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

יז כ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יב ועיין בהג"ה:

יח ל מיי' שם הל' ו ט טוש"ע שם סעיף י וסעיף יב:

מסורת הש"ס

א) כתובות דף נח. [לעיל יא.], ב) [או כעין רש"ם].

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה אם היה וכו' בית ארבע קבין והוא שמובלעין בחמשת קבין אבל בפחות מה' קבין אינו נמדד עמה משמע בפחות מד':

רבינו גרשום

כשיר. אע"ג דמובלעין הן בה' קבין אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלע בגוף ה' קבין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו נמדדין והם הכי נמי אליבא דר' חייא מי אמרינן להיכא דעשוין כשיר ומובלעין ברוכה של שדה הואיל דלא מצי למיזרע בינתיים אע"ג דמובלעין ברוכה אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלעין נינהו ברוכה של שדה אע"ג דלא מצי למיזרע נמדדין והם הכי נמי קא מיבעיא ליה אליבא דכולהו אי עבדא כשורה או כאיצטדינין או דרך עקלתון מהו. מי אמרינן הואיל דלא מצי למזרע בינתייהו אין נמדדין או דלמא הואיל דלא הוי אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' ולית בהו אלא כשיעורייהו נמדדין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו תיקו: תנא אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה. הכי פירושא דמתני' פחות מיכן נמדדין שאם לא היו גבוהין אלא ט' טפחים או ח' או ז' או ו' או ה' או ד' או ג' נמדדין ולדברי הכל פחות מג' כלבוד דמי ואתא ר' יצחק לפרש מתני' שאם היו בית ד' קבין נמדדין הואיל דמפוזרין נינהו והם הכי נמי כר' עוקבא ור' חייא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הואיל דבשדה מפוזרין נינהו אבל אם היה סלע יחידי אבן אחת מרוחבת בשדה לא בעי' לכל השיעורין דודאי אין נמדדין עמה ואפי' אינה גבוהה מן הקרקע אלא כאצבע אין נמדד עמה דמתני' דקתני פחות מיכן נמדדין היינו להיכא דמפוזרין נינהו אבל אם הוא סלע יחידי לא אמרינן דפחות מג' כלבוד דמי וכנופה של קרקע דמי אלא הואיל דבצד אחד הוא ביחד מקום חשוב הוא בפני עצמו ואין נמדד ואליבא דכולהו אמוראי דלעיל קתני לה: ואם היה סמוך למיצר. לדרך שבין השדות אותם סלעים אע"פ שאין גבוהין אין נמדדין עם אותה קרקע דהואיל דסמוך למיצר הן כשם ששייר המיצר ולא מכר כך שייר הסלעים ומודד לו מן הסלע ואילך: בעי רב פפא אם עפר. קרקע מפסיק בינתים בין הסלע למצר מהו מי אמרינן הואיל דסמוך למיצר הוו הנהו סלעים אותה הפסקת קרקע לא הויא הפסקה ושדינן להו בתר מצר ואין נמדדין או דלמא כיון דעפר מפסיק בינתיים לא חשיבא ליה כמאן דסמיך למצר ממש הוא ונמדד עמה דלא שיירן עם המצר: בעי ר' אשי. אם תמצא לומר להיכא דמפסיק עפר בינתים הוי הפסקה ונמדד עמה הא קא מיבעיא לי אם עפר מפסיק למעלה בין הסלע למיצר וצונמא מלמטה ותחת העפר מקרב הסלע למיצר מהו מי אולינן בתר העפר הנראה שמפסיק והויא הפסקה ונמדד עמה או דלמא כיון דמתחת העפר מגיע צונמא הסלע למיצר לא חשוב הפסקת עפר ואמרינן דשיירה עם המיצר ואינו נמדד. וכן נמי עפר מלמטה תחת הצונמא ומגיע עד המיצר וצונמא מלמעלה אולינן בתר עפר

רבינו גרשום (המשך)

והוי הפסק ונמדד הסלע עם השדה או דלמא כיון דלא מיתחזי עפר דמפסיק וצונמא סמוך למיצר לא הוי הפסק וחשיב בהדי מיצר ואין נמדד: **פיסקא** האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל. כלומר כמו שמודדים בחבל שאינו לא יותר לא חסר: פיחת הימנו כל שהוא ינכה לו הלוקח למוכר מן הדמים כנגדן: הותיר לו כל שהוא יחזיר לו הלוקח למוכר מה שהותיר לו: ואם אמר לו המוכר בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. כלומר או כמעט חסר או כמעט יותר אפילו פיחת רובע הקב בקרקע לכל סאה של כור או הותיר רובע לסאה הגיעו ואינו חוזר הלוקח דהיינו לכור בית זרע ז' קבין ומחצה דל' סאין יש בכור ול' רביעיות של קב היינו ז' קבין ומחצה וכיון דלא הוי בית זרע בז' קבין ומחצה או וכיון דלא הויא היא פחות הדבר חשוב הגיעו אבל יותר מיכן שפיחות יותר מרובע לסאה או הותיר לו המוכר ח' קבין שלמין או יותר יעשה המוכר חשבון לגבי לוקח ויחזור לו כל העודף על הכור הואיל וטעה יותר מז' קבין וחצי: מה הוא מחזיר לו. הלוקח למוכר מעות: ואם רצה. המוכר: מחזיר לו. הלוקח מה שהותיר לו מן הקרקע: ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר. שאם רצה הלוקח להחזיר לו קרקע ולא מעות יכול המוכר לטעון ולומר הואיל שאין בו באותו ייתור שיעור שדה מה אעשה ממנו אין ראוי לכלום דעד ט' קבין חשוב שדה פחות מיכן לא משום הכי מחזיר לו מעות אם ירצה המוכר דברשותיה תליא מלתא ואם פיחת המוכר ללוקח יותר מרובע לסאה ברשותיה דמוכר הוא אם רצונו להחזיר לו קרקע להשלים כל הכור יעשה דלא מצי למיטען לוקח מה אעשה מההוא קרקע הואיל דלית ביה שיעור דאיהו מצי למיערב בהדי קרקע דקנה הוא ואם רצונו דמוכר יחזור ללוקח מעו' אבל אם שייר בשדה בית ט' קבין הואיל ראית בזה שיעור שדה יחזיר לו הלוקח השדה ממש אותו בית ט' קבין הואיל ראית ביה שיעור יחזיר לו הלוקח ולא מצי מוכר למיטען למאי חזיא לי דודאי חזיא דשדה היא. ואם שייר בגינה נמי שהותיר לו המוכר בית חצי קב אם רצה הלוקח מחזיר לו למוכר אותו בית חצי קב בעל כרחו ולא מעות דחצי קב חשיב גינה כדאמר בפ"ק אין חולקין כו' ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ודברי ר' עקיבא עד שיהא בה בית רובע קב לזה ובית רובע קב לזה דבהכי חשוב גינה אליבא דר' עקיבא משום דת"ק סבר סאתים כחצר המשכן היינו דין גינה ומש"ה אמר חצי קב דהיינו רובע לכל סאה כדאמרן לעיל ור"ע חשיב דין גינה סאה הלכך (יחזיר לו) רובע ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אם הותיר לו על ז' קבין ומחצה רובע אלא כשהוא בא להחזיר מחזיר לו כל המותר שהותיר יותר על הכור: איבעיא להו. מתני' קתני להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך פיחות כל שהוא יחזיר כל שהוא ואם אמר לו הן חסר והן יתר כו' והא קמיבעיא להו היכא דאמר ליה בית כור סתמא אני מוכר לך ולא הזכיר לא מדה בחבל ולא הן יתר הן חסר מאי.

א) אולי צ"ל וכן בפיחות רובע לסאה כיון דלא הוי הפחת דבר חשוב וכו'.